

HORGOS SERBEST EKONOMİK BÖLGESİ VE EKONOMİK POTANSİYELİ

Çin-Kazakistan Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezi adını taşıyan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, 14 Nisan 2012 tarihinde resmi olarak faaliyete başlamasından itibaren, başta Çin'in Kazakistan ile ikili ekonomik ve ticari ilişkiler olmak üzere tüm Avrasya ülkeleri arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin daha da artırılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca Pekin yönetiminin çok önem verdiği "Tek Kuşak, Tek Yol" stratejisinin hayata geçmesiyle beraber Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, Çin'den başlayıp Horgos geçidinden geçerek Kazakistan üzerinden Orta Asya'ya, Rusya'ya ve Avrupa'ya kadar ulaşan önemli ticaret güzergâhları için de büyük önem taşımaktadır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'ne yönelik ilk fikir, 1992 yılında Hong Kong'un Yat Chau Co. Ltd şirketi tarafından bir proje düzeyinde ortaya koyulmuştur. Yat Chau Co. Ltd şirketi 150 milyon yuanlık (23.5 milyon dolar) yatırım yaparak Çin - Kazakistan sınırındaki Horgos geçidinde 2.6 kilometrekarelik bir alanı içeren bir uluslararası serbest ticaret şehri inşa etme önerisinde bulunmuştur. Bu proje 1994 yılı Şubat ayında Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin (SUÖB) hükümeti tarafından onaylanmış, fakat çok geçmeden durdurulmuştur. Nitekim 2003 yılı Haziran ayında Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao'nun Kazakistan'a ziyareti sırasında Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev ile iki ülke sınırında uluslararası serbest ticaret bölgesi kurma konusunda fikir birliğine varılmıştır. Böylece Çin ve Kazakistan hükümetleri arasında 24 Eylül 2004 tarihinde "Çin - Kazakistan 'Horgos' Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezini Kurmaya Yönelik Çerçeve Ön Anlaşması" ve 4 Temmuz 2005 tarihinde "Çin-Kazakistan 'Horgos' Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezi Yönetim Anlaşması" imzalanmıştır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, Çin sınırında 3.43 kilometrekare ve Kazakistan sınırında 1.85 kilometrekare olmak üzere toplam 5.28 kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin ana işlevinde özellikle ticaret görüşmeleri, sergi ve satış hizmetleri, depolama ve nakliyat hizmetleri, otel ve restoran hizmetlerinin yanı sıra iş hizmetleri, finansal hizmetler yer almaktadır.

2007 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin altyapı tesislerinin inşasına başlanmasından bu yana Çin tarafı 26 büyük proje kapsamında 23.45 milyar yuan

(yaklaşık 3.7 milyar dolar) yatırım yapmıştır. Ayrıca 2008 küresel ekonomik krizinin Çin ekonomisini olumsuz yönde etkilemesinin yanı sıra 5 Temmuz 2009 Urumçi'de yaşanan büyük etnik çatışmaların SUÖB'ün ekonomisine zarar vermesi, Çin hükümetinin Horgos Serbest Ekonomik Bölgesine daha çok önem vermesine neden olmuştur. Bu bağlamda Pekin yönetimi, 30 Eylül 2011 tarihinde Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesi kurma kararı almıştır. Horgos Serbest Ekonomik Bölgesine destekte bulunması beklenen Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesi, yaklaşık 30 kilometrekarelik Horgos Endüstri Parkı, yaklaşık 35 kilometrekarelik Gulca Şehri Endüstri Parkı ve yaklaşık 8 kilometrekarelik Qingshuihe Endüstri Parkı dâhil olmak üzere toplam yaklaşık 73 kilometrekarelik bir alana yayılmıştır. Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesinin, özellikle Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin potansiyelini artırarak Çin mallarının Kazakistan'ın ve Orta Asya'nın hatta Avrasya ülkelerinin pazarlarına kesintisiz ulaşımına ve SUÖB'ün dış ticarete dayalı ekonomik gelişiminin, güvenliğinin ve istikrarının sağlanmasına katkı sağlayacak şekilde faaliyet göstermesi amaçlanmaktadır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin Kazakistan tarafındaki altyapı tesislerinin geliştirilmesi için Kazakistan hükümeti şimdiki dek 65 milyar tenge (yaklaşık 200 milyon dolar) yatırım yapmıştır. 25 Kasım 2011 tarihinde Kazakistan hükümeti Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin yanında Horgos-Doğu Kapısı lojistik merkezini oluşturma kararı almıştır. 2016 yılında Kazakistan'ın 11.3 milyar tengelik (yaklaşık 34 milyon dolar) yatırımla Horgos bölgesinde 300 hektarlık bir alanı kapsayan Nurkent adında bir şehir inşa edeceği bildirilmiştir. Yeni şehrin inşasının 2035 yılına kadar tamamen bitmesi beklenmektedir.

SUÖB'ün başkenti Urumçi'ye 670 ve Kazakistan'ın kültürel, ekonomik ve ticari merkezi konumunda olan Almatı'ya sadece 378 kilometre uzaklıkta bulunan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin kargo taşımacılığındaki etkinliği her geçen gün artmaktadır. Örneğin, Çin verilerine göre, 2015 yılında Horgos'un transit sevkiyat miktarı 25.790 milyon ton ile 2014 yılına göre %12.6 artış sağlamıştır. Bu rakam SUÖB'ün toplam transit sevkiyat miktarının %62.5'ine karşılık gelmiştir. 2016 yılının Ocak-Kasım döneminde ise Horgos'un transit sevkiyat miktarı 23.881

milyon ton ile 2015 yılının ilk 11 ayına göre %18.87 artış sağlamıştır. Bu rakam SUÖB'ün toplam transit sevkiyat miktarının %59.99'una karşılık gelmiştir. Çin ve Kazakistan'ın ikili işbirliği çerçevesinde Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi üzerinden Avrupa'ya kadar ulaşan taşıma güzergâhları güçlendirilmiştir. Batı Çin-Batı Avrupa karayolunun Çin'in Lianyunguan limanından başlayıp Çin-Kazakistan sınırındaki Horgos geçidine kadar uzanan kısmı neredeyse tamamlanmıştır ve Kazakistan'dan geçen 2,639 kilometre kısmının da büyük bir kısmı tamamlanmış durumdadır. Ayrıca 2 Aralık 2011 tarihinde Çin ve Kazakistan demiryolu Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi üzerinden faaliyete geçmiştir. 2014 yılında Kazakistan Demir Yolu (KTZ) şirketi Zhetigen-Horgos ve Jezkazgan-Beineu demiryolu projelerini gerçekleştirerek Horgos geçidinden Kazakistan'ın batısındaki Aktau limanına kadar taşıma güzergâhlarının bağlantısını sağlamıştır. 2013 yılından 2016 yılının Nisan ayına kadar, Horgos üzerinden gerçekleşen demiryolu kargo taşımacılığının transit sevkiyat miktarı 2.584 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Bu miktarın 2020 yılında 18 milyon tona ve 2035 yılında ise 31.5 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. İstatistiki verilere göre, 2012 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'ne ticari amaçla gelenlerin sayısı toplam 240 bin olurken 2015 yılında bu rakam 15 kat artarak 3.36 milyona çıkmıştır. 2016 yılının ilk 9 ayında bölgeye ticari amaçla gelenlerin sayısı 3.810 milyon olmuş ve geçen yılın ilk 9 ayına göre %44.73 yükselmiştir. 2015 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin toplam ticaret hacmi yaklaşık 12.037 milyar dolar olmuştur. 2016 yılının ilk 11 ayında ise bölgenin ticaret hacmi yaklaşık 11.87 milyar dolar olmuş ve 2015 yılının ilk 11 ayına göre 6.75% artış göstermiştir.

Çin'in Kazakistan ve Orta Asya hatta Avrupa pazarına açılan büyük bir kapısı konumunda olan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, sadece Çin-Kazakistan arasındaki ikili ekonomik ve ticari işbirliğinin değil, Çin'in diğer Avrasya ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkilerinin artması açısından da büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda Çin'in Tek Kuşak Tek Yol stratejisi ve Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde de Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin etkinliği giderek artmaktadır. Bu bölgenin ekonomik açıdan hem SUÖB'ün ve Kazakistan'ın hem de diğer Avrasya ülkelerinin ekonomik gelişimine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Yazar Omirbek Hanayi,

Avrasya Araştırma Enstitüsü, Kazakistan

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Ulusal Ekonomi Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın yeniden düzenlenmesine ilişkin bir kararname imzalamıştır. Ulusal Ekonomi Bakanlığı'nın göç alanında devlet politikası oluşturma ve göç sürecini düzenleme ile ilgili yetkileri Sağlık ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu arada Sağlık ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın bazı yetkileri de İçişleri Bakanlığı'na devredilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı, İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir Göç Hizmeti Komitesi'nin oluşturulmasını ve göç politikasının geliştirilmesini istemiştir.
- Pekin'e yaptığı resmi ziyarette Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev ve Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, güvenlik alanında işbirliğinin derinleştirilmesi ve terör, ayrılıkçılık, aşırılık (üç şeytani güç) ile mücadele edilmesi konuları üzerinde durarak ikili ilişkilerin daha da geliştirilmesi yollarını görüşmüşlerdir.
- Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) Sözcüsü Vladimir Zainetdinov, 1 Ocak 2017 tarihinde görev süresinin dolması nedeniyle Nikolai Bordyuzha'nın yerine Örgüt Genel Sekreter Vekili olarak CSTO Genel Sekreter Yardımcısı Valery Semerikov'un atandığını açıklamıştır.
- Rusya'nın Düşanbe Büyükelçisi Igor Lyakin-Frolov, ülkenin Aynı hava üssünü kiralayarak Tacikistan'daki askeri gücünü artırma niyetinde olduğunu açıklamıştır. Rusya'nın şu anda Aynı hava kuvvetleri üssüyle ilgili ek bir anlaşmanın imzalanması konusunda Tacikistan ile görüşmeler yaptığı belirtilmiştir. Moskova, bu hava üssünü Düşanbe yakınlarında bulunan 201. askeri üssün bir bölümü olarak değerlendirmeyi planlamaktadır.
- Tacikistan Sınır Güvenliği Ajansı Sözcüsü Muhammadjon Ulughkhojaev, Tacik makamlarının, bir Afgan yetkilinin, Tacikistan'da Rus mühendislerin Taliban tanklarını ve diğer ağır silahları onardıklarına yönelik iddialarını değerlendirmeye aldıklarını açıklamıştır. Ayrıca, Ajansın resmi bir soruşturma başlatacağı da belirtilmiştir.

Ekonomi, Finans ve Enerji

- İran Ulusal Doğal Gaz Şirketi (NIGC), Türkmenistan'ın İran'a yaptığı doğal gaz ihracatını durdurmasıyla ilgili olarak uluslararası tahkime başvurmayı planladıklarını açıklamıştır. Türkmenistan, iki ülke arasında ödenmemiş borçlar ile ilgili anlaşmazlık nedeniyle İran'a doğal gaz arzını durdurmuştur. NIGC'den yapılan açıklamaya göre, İran şu anda günde 0.7 milyar metre-

küp doğal gaz üretmektedir. Ülkenin doğal gaz üretiminin sadece %2'sini oluşturan Türkmenistan'dan yapılan ithalat, İran'ın kuzey vilayetlerinin ihtiyaçları için kullanılmaktadır.

- Kazakistan Enerji Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, Kazakistan OPEC anlaşması çerçevesinde verdiği taahhüdünün bir parçası olarak petrol üretimini azaltmıştır. Ocak ayından bu yana petrol üretimi günlük 20,000 varil azaltılmıştır. Kazakistan'ın altı aylık ortalama üretimini günlük 1.68 milyon varil seviyesinde tutacağı belirtilmiştir. Günlük petrol üretiminin azaltılması, Aktobe, Kızıldora ve Mangıstau bölgelerinde bulunan petrol sahalarındaki üretimin azaltılması yoluyla sağlanacaktır.
- Türkmenistan Hükümeti, Türkmen Devlet Petrol Şirketinin, Hazar Denizi'nin Türkmen sahanlığında bulunan Demirgazık Goturdepe alanında araştırmalarda bulunduğunu açıklamıştır. Araştırmalar sonucunda alanda zengin hidrokarbon rezervlerinin bulunduğu kanıtlanmıştır. Projenin ilk aşamasında 60 arama ve geliştirme kuyusuna sondaj yapılması planlanmakta ve projenin 7 yıl içerisinde gerçekleştirilmesi halinde, Demirgazık Goturdepe alanında 6.855 milyon tondan fazla petrol üretimi öngörülmektedir.
- Türkiye'nin Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan yapılan açıklamaya göre, Ocak-Ekim 2016 döneminde Azerbaycan, Türkiye'ye 5.31 milyar metre-küp doğalgaz tedarik etmiştir. Bu rakam, geçen yılın aynı döneminde 5 milyar metre-küp olmuştur. 2015 yılında Azerbaycan, Türkiye'ye 6.17 milyar metre-küp doğalgaz tedarik etmiştir. Bu rakam, 2014 yılında 6.07 milyar metre-küp olmuştur. Ayrıca, Ocak-Ekim 2016 döneminde Türkiye'nin, 30.62 milyar metre-küp boru hatları aracılığıyla olmak üzere, toplam 36.42 milyar metre-küp doğalgaz ithal ettiği belirtilmiştir. Sivilleştirilmiş doğal gazın ithalatı ise 5.8 milyar metre-küp olmuştur. Ocak-Ekim 2016 döneminde Türkiye'nin toplam doğalgaz ithalatında Azerbaycan'dan yapılan ithalatın payı %14.57'ye ulaşmıştır.
- İran Ulusal Petrol Şirketi, İran'ın, İtalya'ya yaptığı petrol ihracatını Ekim 2016'da günlük 160,000 varil iken, Kasım 2016'da günlük 230,000 varile yükselttiğini açıklamıştır. İran'ın, geçtiğimiz günlerde İtalyan şirketi Eni'ye 2017'den itibaren günlük 60,000-100,000 varil petrol satışı yapılmasıyla olarak bu şirketle bir yıllık bir sözleşme imzaladığı kaydedilmiştir.
- Azerbaycan devlet petrol şirketi SOCAR, 2016 yılında 105,250 metre sondaj yaptığını açıklamıştır. Bu rakam, 2015 yılında 104,410 metre olmuştur. 2016 yılında toplam sondaj faaliyetlerinin 102,532 metresinin üretim sondajı

ve kalan 2,713 metresinin arama sondajı olduğu kaydedilmiştir. SOCAR, 2016 yılında 64 yeni kuyuyu devreye sokmuştur.

- Kazakistan Maliye Bakanlığı, Hindistan ve Kazakistan'ın iki ülke arasında yapılmış olan 20 yıllık ikili vergi anlaşmasının değiştirilmesine ilişkin bir anlaşma imzalandığını açıklamıştır. Anlaşmaya göre, iki ülke arasında paylaşılan bilgiler emniyet teşkilatıyla da paylaşılabilir. Bu gözden geçirilmiş vergi anlaşmasında, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması'nın yanlış kullanımını önlemek için Hakların Sınırlanması ile ilgili bir madde yer alacak ve bu anlaşma, vergi kaçakçılığına karşı iç hukukun uygulanmasına ve gerekli önlemlerin alınmasına izin verecektir.
- AvtoVAZ Genel Müdürü Nicolas Moore, Doğu Kazakistan bölgesindeki Ust-Kamenogorsk'ta dört yeni LADA modelinin seri üretimini yapacağını açıklamıştır. Yılda 150 otomobile kadar üretim yapılması planlanmaktadır.
- Kazakistan Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi'nden yapılan açıklamaya göre, 2016 yılında tüketici fiyat endeksiyle ölçülen yıllık enflasyon oranı %8.5'e ulaşmıştır. Gıda fiyatları, gıda dışı mal fiyatları ve ücretli hizmetler sırasıyla %9.7, %9.5 ve %6.1 oranında artmıştır. Ayrıca, sağlık hizmetleri ve ulaşım fiyatları %10.1 ve %7.2 oranında ve elektrik tarifeleri ise %6.1 oranında artmıştır.

Toplum ve Kültür

- İran Hükümeti, Düzenin Yararını Teşhis Konseyi Başkanı Ayetullah Ekber Haşimi Rafsanjani'nin ölümü nedeniyle üç günlük yas ilan etmiştir. Eski Cumhurbaşkanı 82 yaşından fazla Tahran'da hayatını kaybetmiştir.
- Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev, bireylere ülke vatandaşlığının verilmesi ve reddedilmesi ile ilgili kararnameyi imzalamıştır. İmzalanan kararname, etnik Kırgızlar ve ülkelerine geri dönen önceki Özbekistan ve Tacikistan vatandaşları dâhil olmak üzere 137 kişiye Kırgızistan vatandaşlığı verilmesini ve 56 kişinin Kırgızistan vatandaşlığının reddedilmesini içermektedir.
- Türkmenistan'da Ombudsman uygulamasıyla ilgili bir kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, ülkedeki insan haklarından sorumlu temsilcinin haklarını, görevlerini, yetkilerini ve yükümlülüklerini belirlemektedir.
- Azerbaycan Acil Durumlar Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, Sangachal yerleşimindeki bir doğal gaz boru hattında meydana gelen patlamanın ardından çıkan yangın söndürülmüştür. 1000 mm. çapındaki ana doğal gaz boru hattı aracılığıyla yapılan doğal gaz tedariki geçici olarak durdurulmuştur.